

**ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНА СПЕЦИФІКА ЦИКЛУ
«ГРОМАДЯНИН ПОЕТ» Д.Л. БИКОВА**

Стаття аналізує жанрові та стилістичні особливості циклу сатиричних ремейків Дмитра Бикова «Громадянин поет». Основна мета роботи полягає у розкритті інтертекстуальних принципів побудови розглянутого циклу. Особлива увага приділяється пародійному модусу літературних ремейків як культурних феноменів доби постмодернізму.

Ключові слова: літературний ремейк, пародія, стилізація, памфлет, фейлетон.

В статті дано аналіз жанрової та стилістичної специфіки циклу сатиричних ремейків «Громадянин поет» Дмитрія Бикова, показано інтертекстуальний принцип його побудови. Робота фокусується на пародійному модусі літературних ремейків як феноменів культури епохи постмодернізму.

Ключевые слова: литературный ремейк, пародия, стилизация, памфлет, фельетон.

The article analyzes stylistic peculiarities of Dmitry Bykov's satiric cycle. The main aim of research is to show the inter-textual principle of organization of the analyzed satiric cycle. Special emphasis in the article is laid on the parodical modus of the cycle and some other distinctive features of literary remake as a kind of post-modern cultural phenomena.

Key words: literary remake, parody, stylization, pamphlet, feuilleton.

Специфіка відображення реалій сьогодення як предмет наукового дослідження повсякчас привертала увагу літературознавців.

Поява в новітній період великої кількості переспівів, стилізацій, пародій, так званих літературних ремейків провокує інтерес у літературознавців до міжтекстової взаємодії, інтертекстуальності «вторинних текстів». Для розуміння закономірностей еволюції літературного процесу дослідження потенціалу творів - ремейків сатиричного жанру є актуальною проблемою сучасного літературознавства.

Спроба відслідкувати жанрово - стилістичні особливості творів - ремейків Д.Л. Бикова є метою даної розвідки.

На початку ХХІ століття об'єктом наукових досліджень стає ремейк, «за яким, — значає О.В. Богуславська, — можна отримати загальну уяву про сучасну літературу в цілому»[1:158–159]. У 1993 році виходить друком книга «Русская литература XX века в зеркале пародии », а через 10 років, у 2003 році, літературознавці розглянули літературний процес «в зеркале ремейка». [1]

Пародія та пастиш як особливий вид інтертекстуальності виокремлюються в роботах теоретиків постмодернізму (Умберто Еко [2], Лінда Гачеон [3]), при чому фокус досліджень зосереджено на іронічній модальності: твір, написаний за мотивами поетичного твору іншого автора, з елементами наслідування певних версифікаційних елементів пропонується вважати *іронічним цитуванням*. З появою постмодернізму, екстраполюючись з галузі музикознавства, входить в літературознавчий узуз поняття «полістилістика». Ци-

тата, псевдоцитата та алюзія є основними формами полістилістики. Таке трактування вносить елемент невизначеності в аналітичний апарат : які саме явища підпадають під категорію «полістилістика», а які — під категорію «інтертекстуальність».

Інтертекстуальність пародії та її полістилістика маніфестується одночасним співіснуванням та взаємодією поверхневого плану вираження та імпліцитного, змістового плану [2:37].

Говорячи словами Умберто Еко, у вторинному і творчому тексті-джерелі має місце деформація старого коду та перерозподіл деяких елементів: старий код пристосовується до виконання нового комунікативного завдання [2: 489].

Прикладом такого «пристосування старого коду до виконання нового завдання» є цикл «Громадянин поет», сучасного російського письменника, публіциста і журналіста Дмитра Бикова.

Розпочинаючи мову про цикл «Громадянин поет», варто зробити кілька зауважень щодо їхньої жанрової та видової приналежності.

Фейлетон та памфлет як художньо-публіцистичні жанри прийнято розглядати в межах сатиричної літератури, їхніми об'єктами постають соціальні пороки, порушення етичних та моральних канонів. Памфлетисти та фейлетоністи демонструють негативні явища у розвитку, кульмінацією якого часто є абсурд. Тематичний діапазон фейлетонів коливається від політики та нагальних проблем громади до побутових ситуацій, на відміну від памфлетів з їхньою домінуючою політичною тематикою та критичним пафосом. Саме комунікативна мета розмежовує памфлет та фейлетон.

Майстерно володіючи версифікаційною технікою, Д.Л. Биков пародіює манеру віршування поетів різних епох, але форма пародії підпорядкована полеміці ідеологій. Цільова спрямованість памфлетів — безпосередня дискредитація певної суспільно-політичної структури — є очевидною.

Прагнення автора визначити вектори розвитку (еволюції чи інволюції) суспільно-політичного життя в країні, спроби аналізу причинно-наслідкових зв'язків явищ — виливаються у форму фейлетону, а у памфлеті викарбовуються прагнення нівелювати, дискредитувати та усунути супротивника. Власне такою є інтенція автора циклу «Громадянин поет».

Форма презентації дво-варіантна: перший варіант – класичний текстовий, другий – естрадні виступи (декламація) актора, які містять вагому долю режисури. Постановки перегукуються з випусками новин, за змістом ці авторські «випуски новин» є альтернативним прочитанням (розумінням), ремейками офіційних версій подій, у якому інтерпретація сюжетів відрізняється «розважальною» формою, як, наприклад, у написаних у зв'язку із участю президента Д.Медведева та прем'єр міністра В. Путіна у зборі врожаю кукурудзи, чи то спуск пана В. Путіна на дно Таманської затоки, чи до містичного зникнення асфальтового покриття з траси Чита – Хабаровськ. Доречно зазначити, що весь цикл складається з 50 номерів політичної сатири, домінуюча частина з яких присвячена висвітленню внутрішньополітичних тем. У книзі «Гражданин поэт», що вийшла друком у листопаді 2011 року, вміщено тексти «31-го номера художньої самодіяльності» та певні відредаговані віршовані політичні промови.

Розглядаючи літературну частину, доречно зосередитися на експресивних функціях, що реалізуються у текстовому варіанті. Функцію ремарки виконує цитата з газети, журналу, телевізійної програми чи то інших ЗМІ з повідомленням про певну подію.

Аналіз текстів віршованих стилізацій циклу «Громадянин поет» дозволяє виділити

іронію як текстову домінанту авторського ідіостилу. Розбіжність між пародією та ремейком на сьогоднішній день прийнято вбачати в тому, що пародія містить, за М.М. Бахтіним [5], іронічне зниження первинного об'єкта, а ремейк позбавлений такого іронічного зниження об'єкта.

Д.Л. Биков у стилізаціях-ремейках активно використовує літературну і культурну відмінності між первинним та цільовим контекстами, що позначається на вербальних і позалінгвальних компонентах з іронічним модусом, традиційне розуміння іронії зводить її до антифазису.

В России, где ни в ком согласия нет И все не вылезает из окопов,

У власти был всего один поэт, И это, разумеется, Андропов. [4]

Іронія, як і сарказм, дискредитує об'єкт висміювання, надаючи їм негативну оцінку. Але, можливий зворотній шлях: зображуваний об'єкт звеличується, дискредитуються його критики. Саме методом нашарування позитивного змісту на негативний Д.Л. Биков послуговується в сатиричному памфлеті «Обкаркались», в основу якого покладена імітація образної системи вірша «Ворон» Едгара По:

В час ночной в дому семейном я сидел с моим портвейном

В настроении питейном, отдыхая от труда. Вдруг в порыве тиховойном черный ворон – звать Маккейном - Прилетел с шипеньем змейным вместо певчего дрозда. Он прокаркал: «Мистер Путин этой ночью духом смутен. Липкий страх, ежеминутен, отравил его года. Он за башнею Кутафьей, насмотревшись фотографий, Бредит участью Каддафьей – истребленьем без суда».

Я ответил: «Никогда! «

–То есть как?! - прокаркал ворон, увлекаясь разговором.- Был тиран, а нынче - вон он, от величья ни следа, Непреклонный и отважный, он погиб в трубе дренажной, Сдав дворец многоэтажный и родные города. И у вашего вельможи может выйти точно то же, Как ни лезет вон из кожи вся охранная орда.

Я воскликнул: «Никогда!»

Я сказал: «Владельца Баффи трудно сравнить с Каддафи

В плане лиц и биографий, в плане пользы и вреда.

Я сказал: «Ты знаешь, ворон, что назвать Каддафи вором

Могут все, и даже хором, - тырил щедро, это да. Но зарплата у ливийца не могла остановиться, То есть он умел делиться, как сказал бы Джигурда! [4]

Отже, при позитивному зображенні об'єкта критики, реалізується стратегія негативного оцінювання.

Стилізація націлена на відтворення застиглих моделей побудови тексту. Д.Л. Биков використовує як один з домінуючих засобів стилізації псевдоцитати, які контамінуються разом із відкритими цитатами, що породжує інтертекстуальність.

Заголовок первісно апелює до фонових знань реципієнта. Дмитро Биков, заохочуючи читача стати учасником гри, партнером, співрозмовником, вже на текстуально-екстернальному рівні, зазначає співавторство: «при участии А.С. Пушкина, при участии М. Горького, при участии Эдгара Аллана По». «Співавторство» є експлікованою вказівкою для читача, так само, як авторське маркування твору — «ньюзикл» — запрошенням до гри.

У кожному з віршів – пародій, написаних Д. Биковим, дублюються розмір, образна

система та синтаксис певних віршованих творів означених митців.

Розглянемо для прикладу текстову версію «Песню о дуривестнике» (за авторським маркуванням «Песня о Буревестнике» Максима Горького в інтерпретації Дмитрия Быкова в зв'язи з митингами за честные выборы)

Беззаботный, беспилотный, под свистки и крики местных
По-над площадью Болотной гордо реет буревестник
Там не лучшая площадка для свержения Бастилий.
Но на площадь, где брусчатка, даже птицу не пустили.
Гром гремит, земля трясется, волны буйствуют в охотку.
Рядом курица несется: «Не раскачивайте лодку!»
Слепота присуща курам от Москвы до Барнаула.
Им еще не видно, дурам: эта лодка утонула...
Глупый пингвин робко прячет тело жирное в Инете
И от страха чуть не плачет...[4]

Як бачимо, строфіка, розмір, синтаксис та ключові концепти тотожні прецедентному тексту – хрестоматійній «Песне о Буревестнике» Максима Горького. Тотожними є прагматичні спрямованості двох творів, розбіжність полягає в історичних контекстах їхнього написання. Патетичний модус знижено до зневажливо-саркастичного. Все це дає підставу для маркування твору як сатирично-пародійного ремейка через іронічне зниження первинного об'єкта-оригіналу. За політичною тематикою та критичним пафосом, безперечно, «Пісню про дуривісника» слід вважати памфлетом.

Звернення Д. Бикова як сучасного автора до класичних текстів дозволяє нейтралізувати гостроту критики, дистанціюватися від мовного акту. Репродукування чужих висловлювань щодо підданих критиці суб'єктів обирається автором знярядям маніпуляції, засобом впливу на ціннісну картину адресата.

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що усі версифіковані памфлети циклу «Громадянин поет» Дмитра Бикова підпорядковані комунікативній меті, літературні ремейки керуються принципом відтворення готової моделі побудови твору. Відтворена модель використовує кліше, штампи, застигли форми, які легко розпізнаються. У пародійних ремейках розглянутого циклу ці кліше по суті є атрибутами нової вигаданої дійсності. Тобто за усіма характеристиками, сатиричні віршовані ремейки Д. Бикова циклу «Громадянин поет», не будучи варіаціями на чужі теми, не можуть бути віднесені до полістилістичних, оскільки автор, використовуючи форму і стилістику прецедентних творів генерує свої власні, які несуть абсолютно нове змістове та прагматичне навантаження. Таким чином ці твори доцільно вважати літературним експериментом, породженим синтезом різножанрових видів мистецтва. Певною мірою їхня поява зумовлена прогресом культури у цілому і театрального мистецтва зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславская О.В. Ремейки как «зеркало» литературного процесса. In ВМУ, сер. 9, 2003, № 5, – С. 158–159
2. Эко У. Имя розы/Умберто Эко – М.: Книжная палата, 1989. – 496с.
3. Hutcheon L. A Theory of Parody: the Teaching of Twentieth-Century Art Forms/Linda

Hutcheon. – Illinois: University of Illinois Press, 2000. – 153p.

4. Быков Д.Л. Гажданин поет: [Электронный ресурс] / Д.Быков.— Режим доступа: <http://www.f5.ru/pg/post/392032>

5. Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики./ М.М Бахтин— М.,1975. М.: Художественная литература, 1975. — 504 с.

УДК 821.161.1 — Черный 09

Сенева Е.С.
(Харьков, Украина)

ЖУРНАЛ «БУМЕРАНГ» КАК ЖАНРОВЫЙ ЭКСПЕРИМЕНТ САШИ ЧЕРНОГО

Двоптижневик сатири и гумору «Бумеранг», що надруковано у 1925 році на сторінках паризького журналу «Ілюстрована Росія» - перший у своєму роді жанровий експеримент Саши Чорного. Сатирико-гумористична спрямованість журналу зумовила жанрову специфіку творів «Бумерангу». У статті розглядаються жанрова стилізація і пародія, які стали основними засобами створення комічного ефекту «журналу в журналі».

Ключові слова: сатира й гумор, жанрова стилізація, фейлетон, афоризм.

Двухнедельник сатиры и юмора «Бумеранг», вышедший в 1925 году на страницах парижского журнала «Иллюстрированная Россия» - первый в своем роде жанровый эксперимент Саши Черного. Сатирическо-юмористическая направленность журнала обусловила жанровую специфику произведений «Бумеранга». В статье рассматриваются жанровая стилизация и пародия, ставшие основными средствами создания комического эффекта «журнала в журнале».

Ключевые слова: сатира и юмор, жанровая стилизация, фельетон, афоризм.

Satire and humour biweekly edition the «Boomerang» which was published in 1925 on the pages of Parisian magazine «Illustrated Russia» was the first Sasha Tcherny's genre experiment of such sort. The satirical and comic orientation of the magazine influenced genre specifics of works of «Boomerang». The article considers genre stylization and the parody which have become main means in creation of comic effect «the magazine in the magazine».

Key words: satire and humour, genre stylization, feuilleton, aphorism.

Независимый двухнедельник сатиры и юмора «Бумеранг» под редакцией профессора Фаддея Симеоновича Смяткина печатался в журнале «Иллюстрированная Россия» в Париже с 1 мая по 1 ноября 1925 года. Свообразная идея создания журнала в журнале, очевидно, принадлежала Саше Черному, который к тому времени имел богатый опыт редактора и публициста, сотрудничая с множеством европейских издательств. Тринадцать номеров «Бумеранга» практически полностью принадлежат перу Саши Черного, так как подписаны псевдонимами А. Черный, А.Ч., Ч., Ф.С. Смяткин, Sandro, S...o, S.,

© Сенева Е.С., 2012